

RAPPORT

GROEPSROLLEN

WIE BEN IK IN EEN GROEP?



INLEIDING

Ons hele leven maken we deel uit van verschillende groepen: familie, vrienden, school, werk, sportclub, hobby's, enzovoort. Een groep is een verzameling van twee of meer mensen die met elkaar in contact staan en iets delen. Inzicht in hoe een groep werkt, wat een goede samenwerking bevordert en welke rol je zelf speelt, kan jongeren helpen om zich beter te voelen in een groep.

Bij JOETZ vinden we het belangrijk dat jongeren zich goed voelen – ook in groepsverband. Daarom zetten we dit jaar extra in op **groepsverbinding en groepsdynamica**. Er werd een literatuurstudie uitgevoerd om het thema breder te onderbouwen.

Om jongeren ook zelf een stem te geven in dit project, bevroeg JOETZ een groep jongeren van 10 tot 18 jaar via een vragenlijst. Door hen te laten nadenken over vragen als 'Wie ben ik in een groep?' en 'Welke rol neem ik op?', ontdekken jongeren meer over zichzelf, wat hun zelfvertrouwen binnen een groep kan versterken.

In dit rapport delen we enkele bevindingen van het onderzoek en lichten we toe hoe JOETZ hiermee verder aan de slag gaat.

SITUERING

Groepsverbinding versus groepsdynamica

In sommige groepen voelen we ons sterker verbonden dan in andere. Groepsverbinding gaat over de sociale en emotionele band tussen groepsleden (het gevoel van samenhang, vertrouwen en steun). Tegelijk gebeuren er in elke groep allerlei processen. Dat noemen we groepsdynamica. Dit verwijst naar hoe de groep functioneert, de interacties in de groep, hoe de groepsleden zich in groep gedragen, welke rollen ze aannemen en hoe ze elkaar beïnvloeden.¹

Waarom een project rond groepsrollen?

In elke groep neemt iedereen – bewust of onbewust – een bepaalde rol op zich. Denk aan de leider, de grappenmaker, de helper, de stille deelnemer, Het is belangrijk dat jongeren weten dat er verschillende rollen zijn en dat elke rol waardevol is en op een unieke manier bijdraagt aan het functioneren van de groep. Door zich hiervan bewust te worden, leren jongeren zichzelf beter kennen en krijgen ze beter zicht op hun eigen gedrag én dat van anderen. Deze kennis kan de groepsdynamiek versterken en leidt vaak tot meer wederzijds begrip. En waar begrip groeit, ontstaan sterkere verbindingen, meer respect en een positievere sfeer binnen de groep.

Doelstellingen project groepsrollen

Jongeren ontdekken spelenderwijs welke groepsrollen er zijn, welke rol zij zelf vaak opnemen, dat elke rol een goede, waardevolle functie heeft en dat je andere rollen kan aannemen in verschillende groepen. Niet taakgericht, wel 'wie-ben-je' gericht.

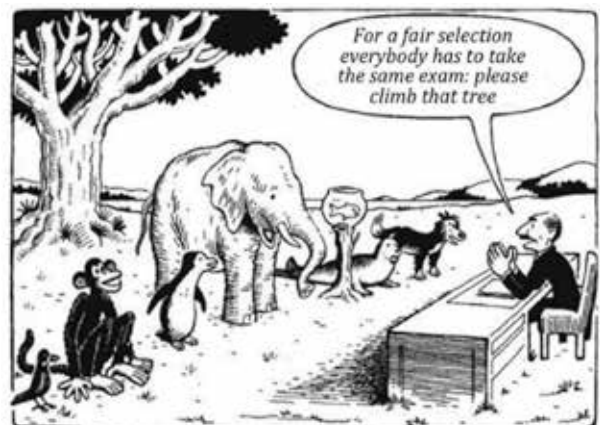
LITERATUURSTUDIE: WELKE GROEPSROLLEN BESTAAN ER?

Rollen vanuit talent

Model-Garnder meervoudige intelligentie - 8 verschillende intelligentie/talentgebieden²

Volgens Howard Gardner heeft iedereen acht soorten intelligenties. Intelligentie is het vermogen om te leren en problemen op te lossen op verschillende manieren. Iedereen is op andere gebieden sterk wat leidt tot diverse vormen van slimheid. Gardner wil dat leerprocessen beoordeeld worden op basis van iemands unieke kwaliteiten.

Talentgebieden



Our Education System

"Everybody is a genius. But if you judge a fish by its ability to climb a tree, it will live its whole life believing that it is stupid."

- Albert Einstein

1. Taal
2. Logisch-mathematisch
3. Visueel
4. Muzikaal
5. Lichamelijk
6. Interpersoonlijk (andere mensen)
7. Intrapersoonlijk (zelfinzicht)
8. Naturalistisch

¹ <https://www.nji.nl/uploads/2021-07/%28319809%29-Werken-met-groepen.pdf>

² <https://www.slo.nl/thema/meer/talentontwikkeling/rijke-leeromgeving-activiteiten/talentgebieden-gardner/>

³ <https://werkenmetteamrollen.nl/uitleg-teamrollen/>

Rollen vanuit eigenschappen, persoonlijkheid, gedrag.

Hieronder een kort overzicht van enkele veel gebruikte theorieën.

Belbin – 9 teamrollen ³

De Belbin-methode onderscheidt negen teamrollen die laten zien welke natuurlijke bijdrage iemand levert binnen een team. De methode gaat uit dat gedrag en persoonlijkheid bepalen welke rol het beste bij iemand past. Door de Belbin-test te doen, ontdekt iemand zijn/haar rol en hoe deze effectief ingezet kan worden. Zo ontstaat een beter functionerend team.

2 categorieën:

- » Categorie 1: Denkers, doeners en mensen
- » Categorie 2: Voelen, doen, willen en denken

CATEGORIE 1	
DENKERS	- De plant: bruist van ideeën. - De monitor: analyseert en bewaakt de kwaliteit. - De specialist: beschikt over diepgaande kennis binnen een vakgebied.
DOENERS	- De vormer: zorgt voor tempo en uitdaging. - De bedrijfsman: is praktisch ingesteld en voert plannen uit. - De zorgdrager: let op details en rond taken.
MENSEN	- De groepswerker: stimuleert samenwerking en een goede sfeer. - De brononderzoeker: zoekt kansen en nieuwe contacten. - De voorzitter: stuurt de groep aan.

CATEGORIE 2	
WILLEN - De voorzitter - De vormer	DENKEN - De monitor - De plant
DOEN - De bedrijfsman - De brononderzoeker	VOELEN - De zorgdrager - De groepswerker

Roos van Leary ⁴ - 8 gedragsstijlen

De Roos van Leary is een schematische weergave van 8 verschillende gedragsmogelijkheden en het effect daarvan op anderen. Het geeft met andere woorden inzicht in wat gedrag of communicatie van de ene persoon kan oproepen bij de ander (bijvoorbeeld leidend gedrag roept volgend gedrag op). Door inzicht in dit patroon kun je effectiever communiceren.

2 assen:

- » Verticaal: actief vs passief (hoe hoger, hoe meer actief en invloedrijk)
- » Horizontaal: taak (links op as) vs relatie (rechts op as)

- De Bepaler: neemt het voortouw om te veranderen of te verbeteren. - De grenzensteller: gaat tegen regels of leiding in.	- De leider: neemt initiatief en stuurt aan. - De helper: ondersteunt en werkt samen.
- De aanvaller: confronteert en bekritiseert. - De stille: houdt afstand en blijft op de achtergrond.	- De ondersteuner: probeert het iedereen naar de zin te maken. - De volger: past zich aan en laat zich leiden.

Axenroos ⁵

Een andere roos is de axenroos. Deze roos is geïnspireerd op de Roos van Leary. De axenroos werkt met dieren en deze dieren symboliseren verschillende manieren van omgaan met anderen. Zo neemt het ene dier graag de leiding, waar het andere dier liever volgt. Het ene dier helpt graag, een ander dier geniet juist van aandacht. Het is een model dat vaak op scholen gebruikt wordt. Door het werken met de axenroos leren kinderen om op een aanvaardbare manier met elkaar om te gaan en eigen emoties beter te kennen en te plaatsen.

- » “Ik leer jou leiden”, zegt de leeuw.
- » “Ik leer jou volgen”, zegt de kameel.
- » “Van mij leer je zorgen”, zegt de bever.
- » “Van mij leer je genieten”, zegt de poes.
- » “Zie hoe ik mij toon”, zegt de pauw.
- » “Ik kijk naar jou op”, zegt de wasbeer.
- » “Ik leer jou stil te houden” zegt de uil.
- » “Bij mij mag je tijd nemen om te ondergaan”, zegt de schildpad.
- » “Leer toch maar aanvechten”, zegt de havik.
- » “Leer ook maar weerstaan”, zegt de steenbok.

Benne en Sheats ⁶

Deze theorie verdeelt groepsrollen in drie categorieën: taakrollen (gericht op behalen van resultaten bv initiatiefnemer, coördinator, samenvatter, ...), sociale rollen (gericht op groepssfeer en samenwerking bv. bemiddelaar, ondersteuner, volger, ...) en disfunctionele rollen (belemmeren de samenwerking bv. clown, vechtjas, zwijger, ...). Afhankelijk van de situatie kan iemand telkens een andere rol opnemen binnen een groep.

⁴ <https://www.roosvanleary.com/roos-van-leary-uitleg/>

⁵ <https://www.toolshero.nl/communicatie-modellen/axenroos-cuvelier/> | <https://www.klascement.net/video/53699/axenroos-uitleg/>

⁶ <https://eq4c.com/benne-and-sheats-group-roles/>

JONGERENBEVRAGING

Hoe voelen jongeren zich in een groep en welke rol nemen ze aan?

JOETZ bevroeg in april 2025 (aan de hand van een vragenlijst) een 65-tal jongeren (tussen 10 en 18 jaar) over hoe ze zich voelen in groepen en welke rol(len) ze daarin opnemen. Dit onderzoek geeft geen wetenschappelijke resultaten, wel enkele indicaties. De vragenlijst werd verspreid onder eigen leden, op Instagram en op Tiktok.

Welke groepsrollen nam JOETZ op in de vragenlijst?

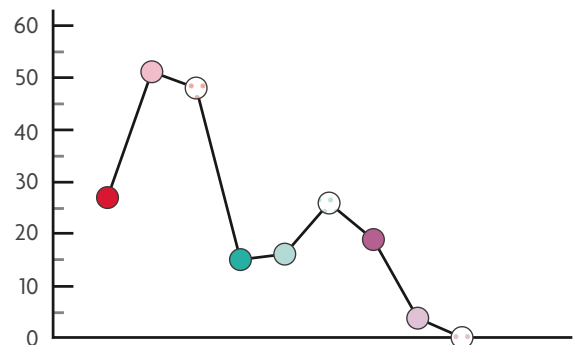
JOETZ creëerde zelf groepsrollen, geïnspireerd op de Roos van Leary.

ROOS VAN LEARY	VRAGENLIJST JOETZ
De leider : neemt initiatief en stuurt aan.	De leider : iemand die de leiding neemt.
De helper : ondersteunt en werkt samen.	De helper : iemand die zorgt dat iedereen zich goed voelt.
De volger : past zich aan en laat zich leiden.	De volger : iemand die eerder volgt wat anderen voorstellen.
De stille : houdt afstand en blijft op de achtergrond.	De stille : iemand die stil is.
De grenzensteller : gaat tegen regels of leiding in.	De tegenspeler : iemand die tegen de groep ingaat.
De aanvaller : confronteert en bekritiseert.	
De ondersteuner : probeert het iedereen naar de zin te maken.	De grappenmaker : iemand die grapjes maakt of veel lacht.
De bepaler : neemt het voortouw om te veranderen of te verbeteren.	De planner : iemand die de plannen maakt.
	De bemiddelaar : iemand die problemen in de groep oplost.
	De luisteraar : iemand die luistert naar anderen.

Resultaten

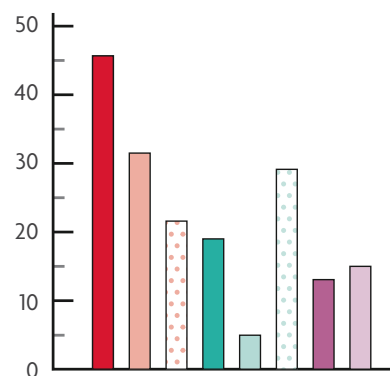
In welke groepen voel jij je goed?

Jongeren voelen zich het beste in **vrienden- en familiegroep**. Bijna de helft van de jongeren voelt zich ook goed in de **klasgroep** of **hobbygroep**.



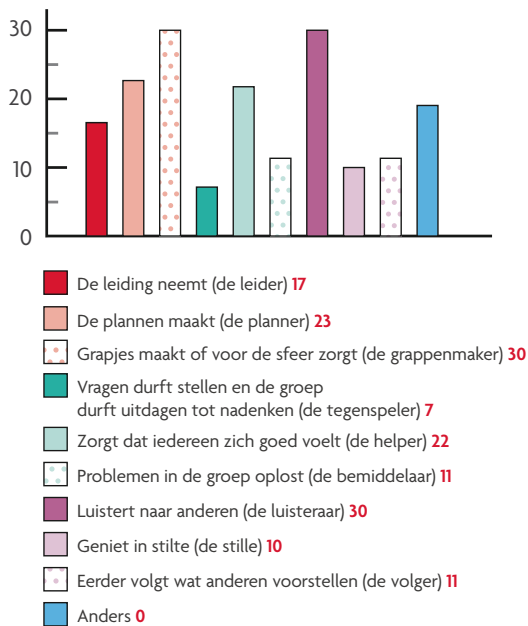
Waarom voel jij je goed in deze groepen?

Jongeren voelen zich goed in groepen omdat ze **zichzelf kunnen zijn, erbij horen en samen leuke dingen doen**.



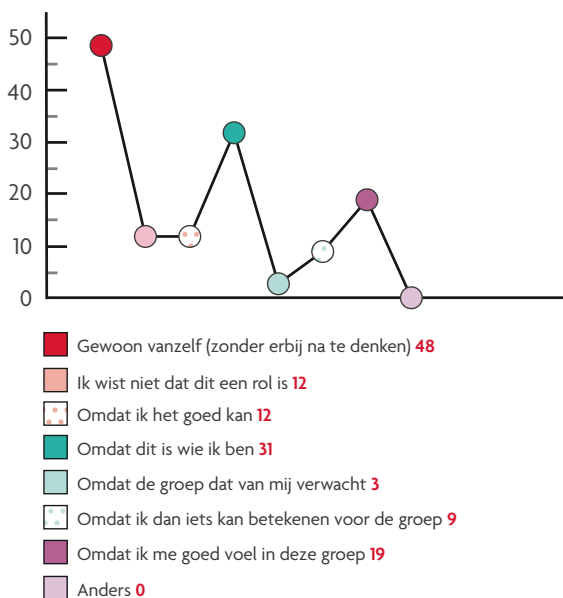
Welke rol neem je aan in groepen waarin je je goed voelt?

Ongeveer de helft van de jongeren geeft aan dat ze de **grappenmaker** of **luisteraar** zijn in groepen als ze zich er goed voelen. Dicht daarop volgen de rollen van **planner** en de **helper**.



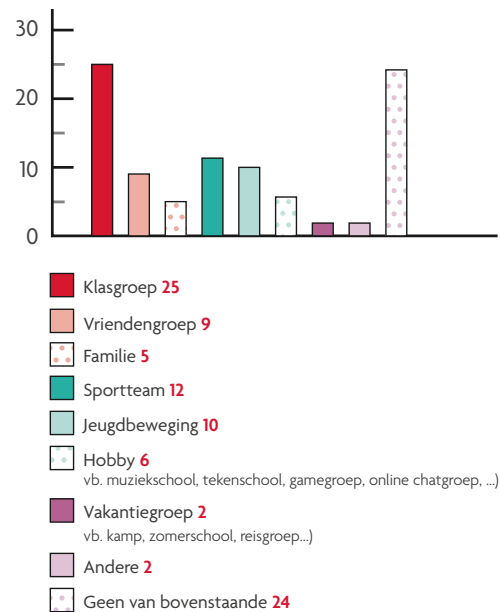
Waarom neem je deze rol aan?

Bijna 3/4de van de jongeren geven aan dat ze een rol opnemen **zonder erbij na te denken** (vanzelf). Ook **omdat dit is wie ik ben**, kreeg veel stemmen (bijna de helft van de jongeren).



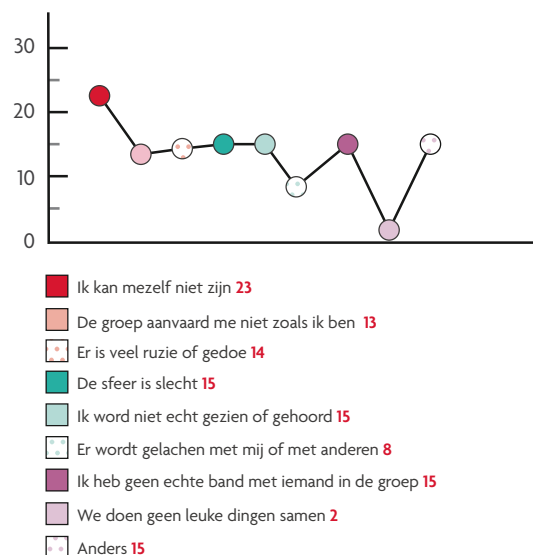
In welke groepen voel je je niet goed?

De **klasgroep** is een groep met zeer verdeelde meningen. 25 deelnemers voelen zich niet goed in deze groep. De klasgroep is dan ook meteen de duidelijkste groep waarin jongeren zich niet goed voelen, maar in een vorige vraag zagen we dat 27 deelnemers zich wel goed voelen in de klasgroep. 24 deelnemers gaven aan dat ze zich in geen enkele groep slecht voelen.



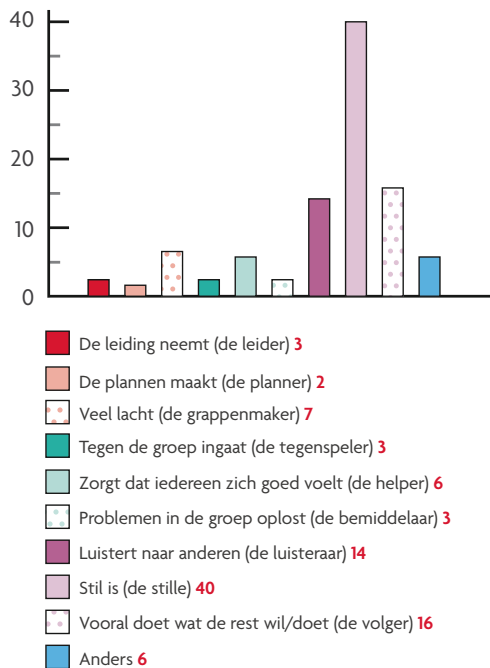
Waarom voel je je niet goed in deze groep(en)?

Als jongeren zich niet goed voelen in groepen, is dit voor 1/3de van de groep ondervraagd omdat ze **zichzelf niet kunnen zijn**. De andere redenen zijn ongeveer gelijk verdeeld.



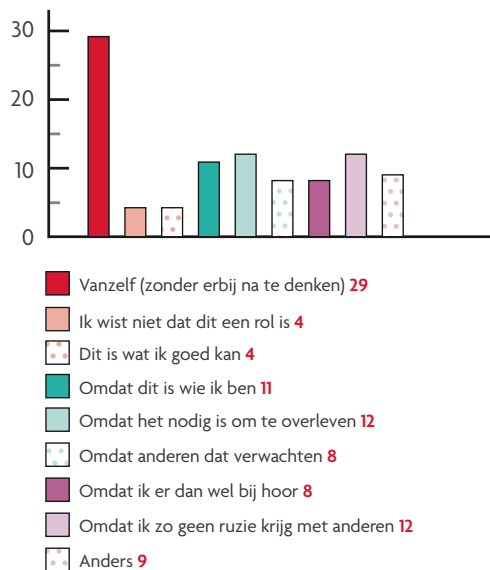
Welke rol neem je aan in groepen waarin je je niet goed voelt?

De meest voorkomende rol die jongeren opnemen in een groep waar ze zich niet goed in voelen is overduidelijk **'de stille'**. Er is minder differentiatie in deze tabel dan in de tabel 'groepsrollen als jongeren zich goed voelen in de groep'.



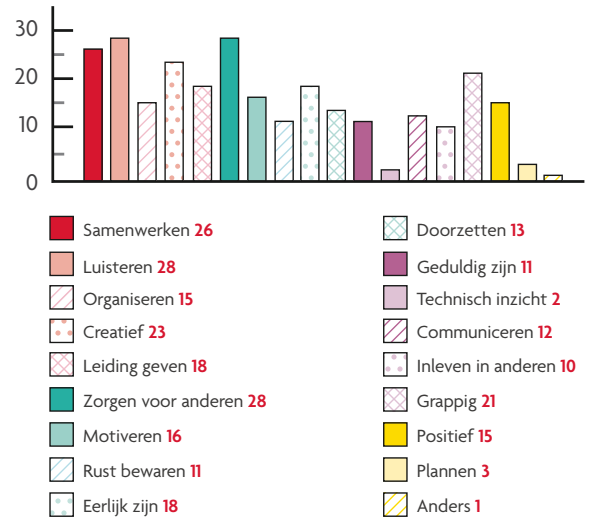
Waarom neem je deze rol aan?

Net zoals bij de positieve groepen zien we dat de meerderheid van de bevroegde jongeren de rol **vanzelf opnemen zonder nadenken**. 1/5de van de jongeren antwoordt dat de rol die ze uitoefenen in negatieve groepen nodig zijn om te overleven of om geen ruzie te krijgen.



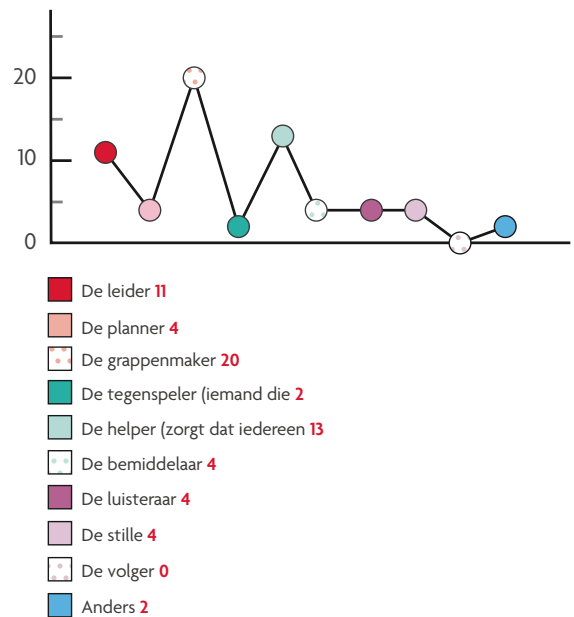
Welke talenten zijn nuttig in een groep?

Er zijn heel veel verschillende meningen over welke talenten er nuttig zijn in een groep. De meest 5 voorkomende zijn: **Samenwerken / Luisteren / Zorgen voor anderen / Creatief zijn / Grappig zijn**



Als je zelf kon kiezen welke rol je zou opnemen in een groep. Welke rol zou je kiezen?

Als jongeren zelf een rol in een groep konden kiezen, dan zijn ze het liefst: **de grappenmaker, de helper of de leider**.



CONCLUSIE: INZICHTEN UIT DE JONGERENBEVRAGING

Uit de bevraging blijkt dat jongeren zich het vaakst goed voelen binnen hun vriendengroep en hun familie. Ook de klasgroep en hobbygroepen worden vermeld als omgevingen waarin zij zich goed kunnen voelen, al zijn de ervaringen met de klasgroep verdeeld: ongeveer evenveel jongeren geven aan zich er goed als niet goed in te voelen.

De mate waarin de bevroegde jongeren zich goed voelen in de groep hangt sterk af van de mogelijkheid om zichzelf te kunnen zijn. Ook erbij horen en samen leuke dingen doen zijn factoren die bijdragen aan het zich goed voelen in een groep. Deze zaken blijken essentieel voor een fijne groepsdynamiek. In groepen waarin jongeren zich goed voelen, nemen zij vaak vanzelf een rol op die aansluit bij hun persoonlijkheid ('omdat dit is wie ik ben'), zoals die van grappenmaker, luisteraar, planner of helper. Dit gebeurt doorgaans spontaan, zonder bewuste keuze ('vanzelf, zonder erbij na te denken'). Jongeren zijn zich dus niet altijd bewust van het bestaan van rollen in een groep.

Binnen de klasgroep voelt bijna de helft van de jongeren zich niet goed. In dergelijke groepen nemen zij eerder teruggetrokken rollen aan, zoals de stille, de luisteraar of de volger. Dit doen ze soms bewust – bijvoorbeeld om conflicten te vermijden of zich veilig te voelen – maar vaker lijkt dit gedrag spontaan te ontstaan, zonder erbij na te denken. De uitspraak 'Omdat dit is wie ik ben' krijgt in deze context minder steun (11 jongeren), in tegenstelling tot wanneer jongeren zich in positieve groepen bevinden (31 jongeren). Dit sluit aan bij de vaststelling dat jongeren aangeven niet zichzelf te kunnen zijn in groepen waarin ze zich niet goed voelen.

In een groep met een positief groepsklimaat zijn er veel verschillende rollen, waardoor ieder groepslid een plekje kan vinden. Er zijn meestal een of twee leiders die het voortouw nemen, zorgen voor richting en knopen doorhakken. Anderen zijn dan weer sociaal en behulpzaam en maken het mogelijk dat iedereen kan meedoen. Ook de rol van de grapjas, die zorgt voor plezier en ontspanning, komt vaak voor in groepen met een positief en veilig klimaat. Een negatief groepsklimaat zorgt ervoor dat er maar weinig rollen zijn: er is een machthebber en de rest volgt of trekt zich terug.⁷ Dit zien we ook terug in onze eigen resultaten. Groepen waar jongeren zich goed voelen hebben een rijker aanbod van verschillende rollen (rollen als planner, helper, grappenmaker, luisteraar). Als jongeren zich niet goed voelen in een groep is er veel minder differentiatie in de rollen en is de grootste groep 'stil'.

Gevraagd naar welke talenten belangrijk zijn in een goede groep, noemen jongeren vooral: goed kunnen samenwerken, goed luisteren, zorg dragen voor elkaar, creatief zijn en gevoel voor humor. Dit wijst erop dat zij een warme, open en gezellige groep belangrijk vinden.

Opvallend is dat veel jongeren, als ze volledig zelf zouden mogen kiezen, graag rollen vervullen zoals de grappenmaker, de helper of de leider – functies waarin zij plezier kunnen maken, anderen kunnen ondersteunen of initiatief kunnen nemen binnen de groep.

KRITISCHE REFLECTIE

- Iedereen heeft een unieke persoonlijkheid en die past niet precies in één vaste rol (zoals een teamrol of functie). Soms moet je gedrag laten zien dat niet helemaal bij je past. Dat kan wel, maar het kost meer moeite en energie, omdat het niet natuurlijk aanvoelt.
- Daarnaast moeten we voorzichtig zijn met het vastleggen van iemand in één rol of type. Dit doet geen recht aan de veelzijdigheid en veranderlijkheid van mensen. Wat iemand in de ene groep nodig heeft of laat zien, kan in een andere situatie heel anders zijn. Mensen ontwikkelen zich bovendien: ze groeien, leren en passen zich aan. Hokjes werken beperkend. Als je iemand ziet als 'alleen maar grappenmaker' of 'altijd de leider', beperk je ruimte voor andere bijdragen.

WAT DOET JOETZ MET DE BEVINDINGEN?

JOETZ zal een educatief spel ontwikkelen dat jongeren ondersteunt bij het herkennen en begrijpen van hun rol binnen een groep. Daarbij wordt bewust gekozen voor toegankelijke werkvormen zoals coöperatieve spelvormen, visualisaties en vragenkaarten, die uitnodigen tot reflectie en gesprek op een veilige en speelse manier.

⁷<https://www.nji.nl/uploads/2021-07/%28319809%29-Werken-met-groepen.pdf>

REFERENTIES

<https://www.nji.nl/uploads/2021-07/%28319809%29-Werken-met-groepen.pdf>

<https://www.slo.nl/thema/meer/talentontwikkeling/rijke-leeromgeving-activiteiten/talentgebieden-gardner/>

<https://werkenmetteamrollen.nl/uitleg-teamrollen/>

<https://www.heteffectiewerken.nl/blog/teamrollen-belbin.html>

<https://www.belbin.com/about/belbin-team-roles>

<https://www.roosvanleary.com/roos-van-leary-uitleg/>

<https://www.werkvormen.info/werkvorm/de-roos-van-leary-iii/>

<https://www.roosvanleary.com/toepassen/voorbeelden/>

<https://www.toolshero.nl/communicatie-modellen/axenroos-cuvelier/>

<https://www.klascement.net/video/53699/axenroos-uitleg/>

<https://eq4c.com/benne-and-sheats-group-roles/>



🏠 Sint-Jansstraat 32, 1000 Brussel

☎ 02 515 02 52

✉ info@joetz.be

🌐 www.joetz.be

Met de steun van de Vlaamse Overheid en Solidaris.



Vlaanderen
verbeelding werkt



Solidaris